

Col·loqui: 150 aniversari del naixement del Dr. Lazar Zamenhof, metge oftalmòleg i creador de l'esperanto

LA PARTICIPACIÓ MÈDICO-FARMACÈUTICA AL CINQUÈ CONGRÉS UNIVERSAL D'ESPERANTO (1909)

Ferran Sabaté i Casellas

Acadèmic corresponent

La primera dècada del segle XX a Catalunya, es un període molt viu en el terreny social i cultural. Ens trobem amb una societat dinàmica, en transformació, amb tensions internes, pels canvis socio-econòmics, però oberta a les influències ideològiques externes. En l'aspecte cultural, es viu un renaixement de la literatura autòctona i de les arts plàstiques; però oberts al món, com ho palesen la munió de congressos internacionals realitzats a Barcelona en aquest període.

L'Esperanto neix a l'Europa de finals del segle XIX, amb vocació d'instrument de comunicació internacional, en un context ideològic de promoure el desenvolupament científic i tecnològic, junt amb la justícia i la fraternitat universals. Els ideals de progrés, pau i solidaritat, requerien l'existència d'una llengua "franca", coneguda i acceptada per la majoria de la humanitat. És en aquest context internacional que el metge oculista polonès d'origen jueu Lazar Zamenhof creà el nou idioma, que si bé no fou el primer, és el que més difusió i duració ha tingut.

El centre de gravetat del moviment esperantista havia estat inicialment a Rússia, però s'havia desplaçat a França, on va ser acollit com un element de modernitat, fugint de la censura tsarista que impedia el seu desenvolupament organitzatiu. El doctor Zamenhof era escèptic davant la concepció utilitària de l'esperanto amb que s'acollí la llengua en determinats sectors. Ell creia que l'esperanto era un mitjà eficient per assolir una societat més justa i igualitària i no "una freda eina de comprensió internacional, semblant als senyals marítims"(1). La confluència d'aquestes dues visions: la idealista i la pragmàtica, feu possible que es poguessin acollir dins el moviment ideologies tan distintes com: l'utilitarista, l'antimilitarista, el vegetarianisme, el cosmopolitisme, els pobles sense estat o l'internacionalisme proletari.

La candidatura de Barcelona per organitzar el Ve Congrés fou votada i acceptada en el congrés precedent de l'any 1908 a Dresden (Alemanya). Això era el fruit del treball intern i extern dels esperantistes catalans, tal com ho posava de manifest el doctor Jacint Bremon en la llavors principal revista esperantista catalana *Tutmonda Espero*: "Des del I Congrés de Boulogne, fins al de Cambridge, Catalunya ha tingut sempre representació en aquestes

grans reunions universals, on els homes s'obliden de les rancúnies i diferències que entre ells existeixen, per a recordar-se que tots sense excepció són germans, per a donar un alt exemple de pau i germanor a tots els individus de la humanitat", i també "En la lluita per l'esperanto, Catalunya pren el primer lloc"(2).

La participació dels sanitaris en aquest Ve Congrés fou notable. El doctor Jacint Bremon i Masgrau formà part del Comitè Organitzador, com a responsable de propaganda. Entre els 1500 inscrits de 33 nacions, hem localitzat en el "*Llibre del Congrés*"(3) els següents metges (M) o farmacèutics (F) autòctons:

Núm. 10: Jacinto Bremon Masgrau, Muntaner 24, Barcelona (M)

Núm. 40: Gayetà Vilar Verdaguer, Caldes de Malavella (M)

Núm. 76: Cesar Tomas y Andreu, Rambla de Catalunya 54, Barcelona (M)

Núm. 77: Jose Carreras Biayna, Barcelona (M)

Núm. 175: Lluís Llagostera Pascual, Ausiàs March 3, Barcelona (M)

Núm. 234: Oriol Martí, Portaferrisa 17, Barcelona (M)

Núm. 255: Romà Palleja Closa, Hospital 119, Barcelona (M)

Núm. 259: Ramon Bartomeu i Martorell, Tailers 81, Barcelona (F)

Núm. 296: Carles Golorons, Pansas 5, Barcelona (M)

Núm. 299: Josep Mor Iglesias, Cervià de les Garrigues (M)

Núm. 344: Celestino Aguilar Manyosa, Moncada (F)

Núm. 441: Jose Crous Illa, Gerona 57, Barcelona (M)

Pensem que entre els inscrits hi havien més sanitaris, però no hi consta la seva professió.

Com ja era habitual en aquests congressos, es van celebrar reunions sectorials, que demostraven la utilitat de la llengua internacional com a eina de comunicació i intercanvi en qualsevol circumstància i especialitat: lingüística, dret, enginyeria, funcionaris, catòlics, maçons, ferroviaris, mariners, etc.

En el Programa d'Actes del Congrés, en trobem uns quants relacionats amb temes de caràcter científic, mèdic o farmacèutic. Així, el dilluns 6, al Paranimf de la Universitat de Barcelona, es va celebrar un acte solemne, presidit pel rector baró de Bonet i el doctor Zamenhof. Es van fer diversos discursos, de temàtica variada i a continuació el lliurament de diplomes a estudiants que havien superat cursos d'esperanto.

També a la Universitat, on tenien lloc trobades cada mati, es va celebrar la reunió dels científics, presidida pel professor Huntington de la universitat de Harvard; on es va discutir sobre la realització d'un diccionari general de paraules tècniques i que, posteriorment, calia que cada especialitat ampliés el vocabulari amb els seus diccionaris sectorials. Els científics s'agruparen a la I.S.A.E. "*Internacia Scienca Asocio Esperantista*", amb seu a la: rue de la Bourse 10, Genève, Suïssa.

A França, el 1904, el Dr. Paul Rodet organitzà la: F.M.E.G "*Franca Medicina Esperantista Grupo*", fabourg Saint-Denis 2, Paris. El 1906, a Paris, aparegué la revista *Internacia Medicina Revuo* escrita en esperanto, amb resums en les cinc grans llengües europees del moment. L'Associació mundial de metges esperantistes, fou fundada en el IV Congrés Universal d'Esperanto a Dresde l'any 1908 (4). El mateix any, el Dr. Stefan Mikolajskj inicià la publicació d'un suplement en esperanto a la revista *La Voix des Médecins*, que es convertí en l'òrgan oficial de l'Associació. A la trobada de la secció de Medicina del congrés de Barcelona, va participar-hi el doctor Zamenhof.

Les reunions de farmacèutics, presidides pel doctor Francesc Puigpiqué i Raurich, van ser d'una especial rellevància, perquè en aquest Congrés fou creada la I.E.F.A. "*Internacia Esperantista Farmaciista Asocio*" o Associació Internacional Esperantista Farmacèutica, de gran vitalitat, amb seu a la: rue Vondel, Antwerpen, Bèlgica.

El dimecres 8, es va realitzar una exhibició de la Creu Roja al Parc de la Ciutadella. Un simulacre de rescat i assistència urgent en un accident múltiple amb afectats de diverses nacionalitats; que fou dirigit pel general francès Priou, on només es va utilitzar l'esperanto.

El divendres 10 va tenir lloc un acte d'esperantistes vegetarians a la seu de la Lliga Vegetariana de Catalunya. Les cròniques destaquen l'amplia assistència femenina i la presència del doctor Zamenhof —que va ser nomenat President d'honor de la Lliga— i del secretari de la Unió Vegetariana Internacional amb seu a Londres. El doctor Zamenhof va fer un discurs on exaltà el vegetarianisme com a règim futur de tota la humanitat i va animar als presents a seguir les directrius de la Lliga, entre aquestes, l'ús de l'esperanto.

Els dies 14 al 16 de setembre, es va realitzar un post-congrés a València, amb la visita del mateix doctor Zamenhof i uns 250 congressistes que s'hi van desplaçar en tren. La rebuda també fou multitudinària, incloses les autoritats locals i representants dels diferents grups esperantistes del País Valencià: Alcoi, Alcalà de Xivert, Benicarló, Burriana, Castelló de la Plana, Elx, Utiel, Vinaròs, etc. Al vespre es va celebrar un acte, en el qual van parlar entre d'altres, el doctor Talens, en nom dels grups esperantistes de Carcaixent i Tavernes de la Vallidigna.

L'anècdota d'aquets dies va ser la visita que va rebre el doctor Zamenhof al seu hotel, dels familiars d'una senyora, gairebé cega, que, després d'una operació de la vista no reeixida i atrets per l'anomenada de l'oculista varsovià, li van demanar si la podia operar de les cataractes que li havien diagnosticat. El doctor Zamenhof

va accedir a fer-ho de franc a la consulta del doctor Aguilar Blanch, oculista valencià que a més a més era el representant de l'Ajuntament al post-congrés. Els familiars van insistir a pagar l'operació i el doctor Zamenhof va lliurar aquets diners al grup esperantista de València. Els fets no van passar desapercebuts a les cròniques de aquells dies, on es va lloar la humanitat del creador de l'esperanto (5).

Finalment, el dia 17 de setembre, un grup d'ex-congresistes van embarcar a València rumb a Mallorca, on foren rebuts per Gabriel Alomar, Bertomeu Font i altres esperantistes de les illes (6).

El ressò del Congrés va ser naturalment molt ampli, a nivell nacional i internacional, i amb comentaris de tota mena. A Catalunya, tota la premsa d'informació general i també les revistes de crítica humorística, en van fer àmplia referència gràfica, escrita i amb acudits. L'esperanto es va convertir en tema general de debat, de moda, i fins i tot d'humor. Algunes revistes de divulgació sanitària com: "*Medicina Popular*" i "*Revista Vegetariana*", publicaren articles en o sobre l'esperanto.

Dins l'àmbit de la premsa esperantista, el Congrés de Barcelona va ser considerat el que va culminar la introducció del moviment a Catalunya; un dels més importants d'Europa i també el que va consolidar els congressos internacionals, i el més rellevant des dels inicis del moviment fins a la Gran Guerra.

Els dies 24 i 25 de juny de 1911, se celebrà a Tarragona el II° Congrés Català d'Esperanto i els Jocs Florals en la mateixa llengua. Fou presidit pel doctor Bremon i Masgrau, i va gaudir del suport de l'ajuntament de la ciutat (7). El doctor Zamenhof va enviar un telegrama de salutació que es va llegir en la sessió d'obertura. Hi havia una exposició de publicacions esperantistes, amb més de 142 títols de tot el món. El mateix doctor Bremon, va publicar un vocabulari Castellà-Esperanto i una gramàtica per l'aprenentatge de l'idioma internacional.

Un fruit molt important i útil del Congrés de Barcelona, i particularment de les reunions dels farmacèutics, fou l'aparició l'any 1911, del <*POLIGLOTA-VADE-MECUM de INTERNACIA-FARMACIO*>, publicat a Paris per la Librairie Hachette et Cia. Aquesta obra, dirigida per Célestin Rousseau i amb la col·laboració de 13 farmacèutics de: França, Rússia, Suècia, Alemanya, Itàlia, Anglaterra, Bèlgica i Espanya, era un extracte de diverses farmacopees en esperanto, amb un vocabulari en 9 idiomes.

A la nota del Autor diu: "*Esta obra pertenece por completo a una índole especial. Esta escrita, con la esperanza de que pueda ser útil a los farmacéuticos de todos los países y especialmente para facilitar la preparación de recetas medicinales procedentes de países extranjeros. Esta preparación es con frecuencia imposible de efectuar, sea por desconocimiento del idioma, sea por la desigualdad de las fórmulas de medicamentos igualmente denominados en las diversas Farmacopeas.*

Este Libro contiene: 1º Noticias generales sobre pesos, medidas, monedas, densímetros, numeración de diversos países; 2º Una serie de tablas comparativas para fórmulas de extractos, tintu-

ras, píldoras en diversas Farmacopeas; 3º Formulario de muchas preparaciones usadas con frecuencia en el país de origen; 4º Diccionario profesional en nueve lenguas, arreglado de tal manera que puede usarlo cualquiera que conozca uno de los siguientes idiomas: Inglés, Francés, Alemán, Español, Ruso, Holandés, Italiano, Sueco y Esperanto. Contiene pues 72 diccionarios en uno.

El autor ha elegido para este libro, el idioma "Esperanto" porque este, es una síntesis de todas nuestras lenguas Europeas y además porque es un modelo de sencillez ya que se puede aprender en algunas horas. Únicamente el Esperanto podía permitir la confección de este libro, porque está escrito en colaboración necesaria con farmacéuticos de los ocho países anteriormente indicados" (8).

Entre els tretze col·laboradors, trobem al Dr. Ramon Bartomeu, congressista nº 259, del Colegio de Farmacéuticos de Barcelona (Hisp), i a Serafín Villaroya, Subdelegado de farmacia en Cuevas de Almuden (Hisp). El mateix autor de l'obra C. Rousseau, es posa com a membre corresponent del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona.

El 1906 es publicà a París un vocabulari anatòmic en llatí-francès-anglès-esperanto, titulat *Anatomia Vortaro*. Posteriorment, a la dècada dels anys trenta, aparegué un vocabulari mèdic en esperanto, titulat: "ESPERANTA TEKNIKA MEDICINA VORTARO", recopilat pel *Doktoro Briquet* de Lille, i publicat a Brussel·les per la "Internacia Medicina Revuo" (9). Aquest vocabulari tenia 3675 termes mèdics.

A casa nostra, la revista "La Medicina Catalana" (1933-1938), incloïa un resum dels seus articles originals en esperanto, com a prova de la vitalitat de l'idioma internacional a l'Europa d'entre guerres (10).

Temps després, rememorant el Congrés de Barcelona, Andreu Nin va escriure: "Record inesborrable, intensa impressió, servaran

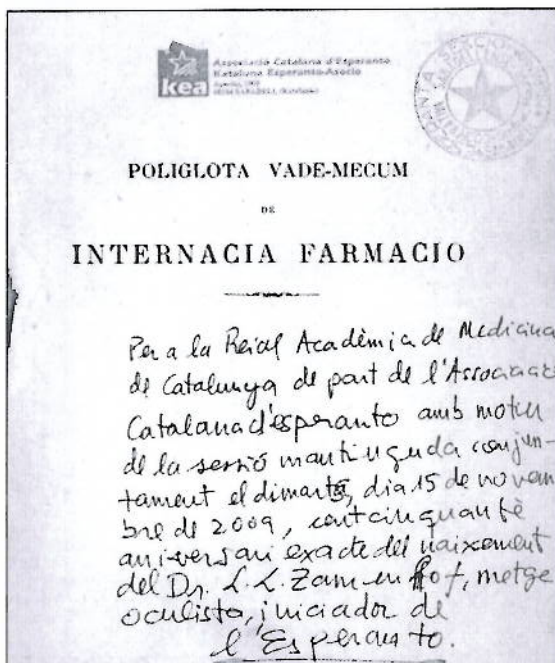
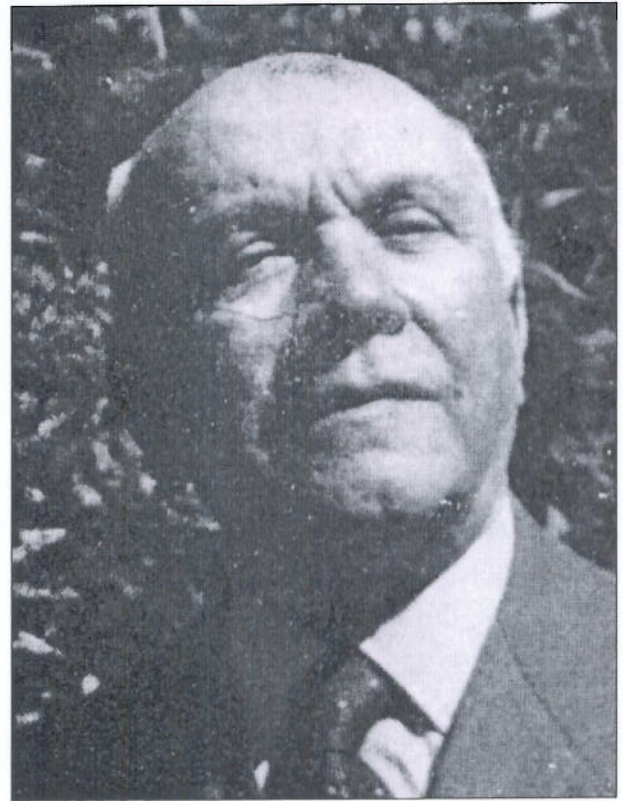
del Cinquè Congrés Esperantista els que tinguérem la ventura immensa de fer-hi acte de presència. Feu-vos càrrec, penseu, amics lectors, el que és un congrés esperantista. No és un d'aquets congressos que veiem amb tanta freqüència, revestits d'una solemnitat i un academicisme que els dóna certa pomposa aparença, i dels quals sembla que s'hagin d'obtenir grans resultats i que, molt al contrari, és reduïen a sessions de fictícia brillantor ... En els congressos esperantistes s'hi cerca, com a primordial objectiu ..., l'efusiva comunicació entre els que durant llarg temps han estat separats per les distàncies i units anímicament. En ells domina l'esperit de la llengua, que agermana als homes, esborra els seus odís i rancúnies i fa de la humanitat una gran família" (11).

El Congrés Universal d'Esperanto, tingut a Barcelona entre el cinc i l'onze de setembre de 1909, fou el cinquè de la seva història; i pel que diuen les cròniques, de consolidació del moviment esperantista a nivell local i internacional.

NOTES

1. Poblet i Feijoo, Francesc: "El Congrés Universal d'Esperanto de 1909 a Barcelona". Associació Catalana d'Esperanto, Barcelona, 2008, p. 14
2. Poblet, F.: Op. cit., p. 15 i 41.
3. "Libro de la Kuina Internacia Kongreso" (Llibre del Congrés). Barcelona, 5-11 Sept. 1909.
4. Albault, A.: "Esperanto en Medicina? L'UNESCO honore le Docteur Zamenhof initiateur de l'esperano". Paris, La Presse Medicale, 1960 (68) nº56, p.2213
5. Poblet, F.: Op. cit., p.45.
6. Poblet, F.: Op. cit.: p.46.
7. Poblet, F.: Op. cit.: p.53.
8. Rousseau, C.: "Poliglota-Vade-Mecum de Internacia Farmacio". Paris, Hachette&Cia, 1911, p. 14.
9. Albault, A.: Op. cit., p. 2214
10. Sabaté, F.: "La participació occitana en la revista La Medicina Catalana". a *Gimbernat*, Barcelona, 2008 (51).
11. Poblet, F.: Op. cit., p.42.

Col·loqui: 150 aniversari del naixement del Dr. Lazar Zamenhof, metge oftalmòleg i creador de l'esperanto

Vademecum farmacèutic en llengua esperanto, editat l'any 1911, ofert per la Kataluna Esperanto Asocio per a la biblioteca de la RAMC.

Jacint Bremon i Masgrau (1865-1960) i Ramon Torres i Carreras (1878-1951), dos metges capdavanters de l'esperanto a Catalunya.